

Rezumat

Raportul Național IRSBTC pentru România, 2010

Proiectul Incluziunea Romilor in Servicii de Dezvoltare Timpurie a Copilului (IRSDTC)

Sponsorizat de: Fundația pentru o Societate Deschisă, Fondul pentru Educația Romilor și UNICEF

Autor: John Bennett

Data: 4 Decembrie 2010

Cuprins

Capitolul 1 Contextul național și situația populației rome	1
Contextul de țară relevant pentru bunăstarea și dezvoltarea copilului.....	1
Populația romă.....	2
Discriminare și percepția majorității	2
Soluțiile guvernului român la situația romilor	3
Capitolul 2. Privire de ansamblu asupra politicilor sociale, de sănătate și educaționale	5
Sărăcia în România	5
Sărăcia în rândul romilor	5
Sănătatea în România	6
Sănătatea în rândul romilor	7
Inițiative guvernamentale pentru ameliorarea sănătății primare	8
Sistemul de îngrijire și de protecție a copilului	8
Educația.....	9
Educația copiilor romi	10
Educația specială	11
Inițiative guvernamentale pentru educația romilor.....	12
Inițiativele principalelor organisme europene și internaționale pentru incluziunea romilor	13
Capitolul 3 Educație și servicii de dezvoltare pentru copii de vârstă mică.....	15
Servicii de educație și dezvoltare pentru copiii de vârstă mică.....	15
Accesul copiilor romi la servicii de dezvoltare timpurie.....	16
Cercetări și ipoteze referitoare la participarea romilor	17
Demersuri pentru reducerea naturii monoculturale a serviciilor de grădiniță	19
Segregarea educațională	19
Implicarea părinților în dezvoltarea timpurie și educație	20
Un exemplu de program de succes	21
Capitolul 4	23
Slaba implementare a strategiei naționale din 2001 pentru îmbunătățirea situației romilor:	23
Lipsa unei abordări cuprinzătoare, multi-facetate a problemelor legate de romi.....	
...23Error! Bookmark not defined.	
Atitudini negative ale majorității față de romi.....	24
Acces restrâns la serviciile de educație timpurie	24
Lipsa unor date dezagregate	25
Anexa 1 -rapoartele de monitorizare ale UE	27
Bibliografie	28

Capitolul 1

Contextul național și situația populației rome

Contextul de țară relevant pentru bunăstarea și dezvoltarea copilului

România este o țară întinsă (238,391 km²) și dens populată (21.7 milioane de locuitori) din Europa de Est, care se învecinează la vest cu Ungaria și Serbia, cu Ucraina și Republica Moldova la nord est și cu Bulgaria la sud. Populația este compusă din aproape 90% etnici români (pe care în acest raport îi voi numi "majoritatea"), cea mai mare parte de religie Ortodoxă, și din patru grupuri minoritare, dintre care cele mai mari sunt maghiarii, care reprezintă 6.6% din populație și romii, care reprezintă 2.46% (cifrele oficiale) din populație. La nivel național, România înregistrează un număr mare de locuitori în mediul rural, respectiv, 46% din populația totală. Din punct de vedere administrativ, țara este împărțită în 41 de județe, 263 orașe și 2685 de comune. Situația socio-economică a țării, comparativ cu media celor 27 de state membre UE în domeniile relevante pentru bunăstarea copilului și familiei este următoarea :

Table 1. Indicatorii socio-economici pentru România relevanți pentru bunăstarea copilului

	EU-27 average	Romania
Populația	EU-27 total: 501m	21.7m
PIB pe cap de locuitor	100	41%
% populație urbană/rurală	c. 76/24%	54/46%
Inegalitatea veniturilor: S80/20 și Gini	4.8 și .30	5.3 și .34
% Familii aflate în risc de sărăcie¹	17%	23%
% copii (0-17) aflați în risc de sărăcie²	20%	33%
Cheltuieli cu protecția socială	27.2% din PIB	10.0%
Cheltuieli cu sănătatea	19.8% din PIB	4.7% din PIB
Diferențele între sexe (în lume)		Locul 70
% femei care absolvă învățământ terțiar	59.2%	57.4%
Proporția de femei bărbați care sunt legiuitori, funcționari cu funcții de conducere și manageri³	(Ungaria 0.54)	0.39
Rata încadrării în muncă a femeilor	58%	55% (bărbați 68%)
Rata încadrării în muncă a mamelor cu copii de vârste între 0-3 ani și 3-6 ani	57% și 67%	57% și 61%
Cheltuieli cu familiile și copiii	2.02%	1.4% din PIB
Rata actuală a fertilității	1.5	1.4
Cheltuieli cu educația	4.72 % din PIB	3.3%
Cheltuieli cu serviciile de educație timpurie	0.5% din PIB	0.8% (?)
Sistem de dezvoltare timpurie a copilului unitar sau separat		separat
Poziția ocupată la capitolul bunăstarea copilului		25 din Europa

1. Sursa: EUROSTAT 2010. EUROSTAT definește rata persoanelor aflate în risc de sărăcie ca : proporția persoanelor care au un venit echivalat disponibil sub pragul de risc de sărăcie, care este stabilit la 60% din venitul disponibil mediu echivalat la nivel național (după transferurile sociale)

2. Sursa: Eurochild, 2010, folosind aceeași definiție a abuzului asupra copilului ca mai sus. Procentajul copiilor aflați în sărăcie se referă la proporția gospodăriilor cu copii care trăiesc dintr-un venit echivalat sub 60% din venitul mediu pe gospodărie la nivel național pe anul 2005. Copiii sunt definiți ca persoanele cu vârste între 0 și 17 ani.

3. Raportul femei bărbați dintre numărul de legiuitori funcționari cu funcții de conducere și manageri: 1 = raport egal între femei și bărbați; 0.5 = femeile au cam jumătate din numărul posturilor de conducere deținute de bărbați

Populația romă

În România au locuit familii de romi cel puțin din secolul al XIII-lea. Ca și grup social, romii au fost supuși perioade lungi excluziunii, discriminării și chiar sclaviei (așa cum descria în relatările sale academicianul Mihail Kogalniceanu în 1891). În secolul al XX-lea a urmat Holocaustul romilor în care au murit 380-500,000 de romi. În timpul regimului comunist (1947 -1990), politica României față de romi s-a transformat într-una de asimilare puternică, în care aspectele culturale erau considerate probleme sociale. Scopul politicii de stat era de a asimila populația de romi și de a o include în populația majoritară.

România înregistrează cea mai mare concentrare de romi dintre țările europene. Conform recensământului oficial din 2002⁴, doar 535140 de persoane (sau 2.47% din totalul populației) s-au declarat romi. Conform *Institutului de cercetare a calității vieții*, numărul de romi autoidentificați și heteroidentificați și de ceilalți ca fiind romi este de 1,5 milioane (6.7 % din populația totală). Aceasta este evaluarea neoficială cel mai des folosită și considerată cel mai aproape de realitate (2010, OSF, *Nicio informație, niciun progres*). Amnesty International menționează cifra de 2.2 milioane de romi sau aproape 10% din populație.

Romii sunt răspândiți pe întreg teritoriul României, iar conform statisticilor oficiale județele în care se înregistrează cele mai mari procentaje de persoane care se declară rome sunt Mureș (7.0%), Călărași (5.6%), Bihor (5.0), Dolj (4.3%), Sibiu (4.2%) și Arad (3.9%). Limba romani este folosită de aproximativ jumătate din familiile rome (puțin mai mult în rândul romilor care se declară astfel decât în rândul romilor "asimilați"). Cam o treime dintre familiile rome și mai mult de jumătate din populația majoritară consideră că limba romani nu ar trebui să se predea la școală. (Raportul național RECI, 2010).

Discriminare și percepția majorității

Un studiu realizat în 2009 de Gallup pentru Agenția pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene arată că dintre toate grupurile din țările membre, grupul etnic de romi este cel mai expus discriminării. În România, percepția majorității asupra minorității rome se concentrează în continuare pe stereotipurile de infraționalitate, violență, lipsă de interes pentru școlarizare, etc. 72% consideră că majoritatea romilor încalcă legea și 20% consideră că este necesară interzicerea accesului romilor în anumite magazine sau baruri. Conform sondajului, chiar dacă 31% dintre respondenți nu au interacționat cu romi în ultimele șase luni, 64% au considerat că romii sunt mai violenți decât membrii altor grupuri etnice, cum ar fi românii, maghiarii etc. Când li s-a cerut să spună primul lucru care le vine în minte când aud cuvântul "rom", 23% dintre respondenți au menționat aspecte legate de infraționalitate, furturi și cerșetorie; 10% au vorbit despre oameni fără educație sau murdari; 5% au menționat detestabil sau respingător și doar 16% i-au considerat pe romi ca fiind oameni normali. Pe de altă parte, raportul ADF arată că România înregistrează cel mai scăzut nivel al discriminării față de romi dintre toate țările incluse în sondaj.

4. La recensământul din 2002 doar un sfert din populația romă (535, 000 sau circa 2.5% din totalul populației din România) și-au declarat identitatea etnică

40% din români consideră că este rău sau foarte rău să aibă loc căsătorii mixte între romi și ne-romi; 25% cred că copiii romi nu ar trebui să se joace cu copii din alte grupuri etnice; și 35% din respondenții ne-romi consideră că nu este recomandat ca populațiile să locuiască amestecat (INSOMAR, 2009⁵). Peste 60% dintre români cred că tratamentul aplicat acum romilor este legitim. Majoritatea este de acord cu afirmația următoare: “Dacă aș fi angajator, nu aș angaja un rom pentru că cei mai mulți dintre ei sunt leneși și fură”. Percepția majorității validează și tratamentul discriminatoriu pe care îl primesc romii, majoritatea respondenților sugerând că romii primesc ceea ce merită.⁶

Soluțiile guvernului român la situația romilor

Guvernul a luat multe măsuri în ultimii ani, mai ales în domeniul legislației și al politicilor. Un moment esențial a fost cel în care România a îndeplinit cerințele de aderare la UE și a depus eforturi pentru a îndeplini criteriile politice de la Copenhaga pentru integrarea în Uniunea Europeană. Acest lucru a determinat o mare influență a Uniunii asupra politicii interne a României. Ca parte din procesul de aderare, România a demarat reforme cum ar fi cea a justiției, o mai bună cooperare cu alte state membre și măsuri de combatere a corupției.

A fost, de asemenea, nevoie de adoptarea unei strategii naționale pentru îmbunătățirea situației populației rome. Strategia a reprezentat nu numai prima inițiativă a guvernelor române din decembrie 1989 încoace, dar și un angajament politic clar, care includea: prevenirea și combaterea discriminării instituționale și sociale împotriva romilor; păstrarea identității romilor ca grup etnic; șanse egale pentru romi care să le permită să aibă un nivel de trai decent și o participare reală la viața economică, socială, culturală și politică a societății românești.

Unul din punctele slabe ale acestui demers a fost reprezentat de implementarea acestor intenții excelente. De exemplu, deși s-a alăturat Decada de Incluziune a Romilor în 2005 și și-a publicat Planul de acțiune pentru cele patru domenii de intervenție ale Decadei⁷ în 2007, guvernul încă nu a aprobat planul, până la momentul elaborării acestui raport. Una din concluziile Comisiei Europene din 2010 este aceea că măsurile, planurile și strategiile asumate de către guvernele europene referitoare la romi trebuie puse în aplicare, mai ales la nivel local. Comisia subliniază că progresele efectuate la nivelul politicilor în 2008 și 2009 nu au modificat semnificativ până acum situația concretă și nivelul de trai al comunităților de romi⁸. Comunicarea CE din 2010 le reamintește statelor membre că: “Adevărata schimbare nu se poate baza decât pe o punere în aplicare eficientă a politicilor”.⁹

Cele mai importante inițiative pentru politici

O mulțime de politici și de măsuri au fost elaborate în România pentru a susține incluziunea socială și economică a romilor. Este de menționat mai ales adoptarea, în 2001, a Strategiei

5 Fenomenele discriminării în România – percepție și atitudini (August 2009). CNCD, INSOMAR

6 Climatul interetnic în România înainte de integrarea în UE (2006). Departamentul de Relații Interetnice

7 http://www.anr.gov.ro/html/planurile_deceniu.htm

8 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=ro&catId=89&newsId=749&furtherNews=yes> comunicarea CE, pp. 33

9 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0133:EN:HTML>

guvernamentale pentru îmbunătățirea situației romilor (Ordinul guvernului nr. 430/2001)¹⁰; implicarea în *Planul de acțiune pentru îmbunătățirea situației romilor și sintilor în spațiul OSCE* (Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului) în 2003; și participarea la Decada de incluziune a romilor din 2005. Așa cum am menționat înainte, aceste politici și măsuri încă nu au fost aplicate eficient. Însă chiar și simpla includere a romilor pe ordinea de lucru a diferitelor organisme naționale și internaționale reprezintă o realizare considerabilă. Numeroasele recomandări și rezoluții ale organismelor internaționale au devenit referințe importante pentru autoritățile statului.

Legislație

Până în 2000, interzicerea discriminării nu era reglementată decât în termeni generali prin acte normative cum ar fi Constituția României sau Protocolul nr. 12 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului.¹¹ Pentru a se alinia cu prevederile legale ale Uniunii Europene și pentru a rezolva câteva deficiențe legislative și instituționale, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a inițiat în 2005 un proiect de lege privind prevenirea și combaterea discriminării, care a dus ulterior la adoptarea legilor nr. 324 și 522/2006. Strategia propusă de Guvern se concentra pe eliminarea discriminării din zece domenii de activitate: administrație publică, asistență socială, sănătate, economie, justiție și siguranță publică, protecția copilului, educație, cultură, comunicare și participare civică. Strategia urma să fie implementată pe parcursul a zece ani și includea un plan detaliat de măsuri pentru primii patru ani. Planul de măsuri pentru perioada 2006-2008 stipulează de exemplu introducerea unor subiecte și materiale didactice vizând să combată discriminarea în planul educațional, în programa școlară națională și în manuale. Instituțiile responsabile cu această activitate sunt Ministerul Educației și Cercetării (MEC) și Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. Schimbările în conținutul manualelor nu s-au realizat până la data redactării acestui raport.

¹⁰http://www.anr.gov.ro/docs/Politici/Hotarare_nr_430.pdf

și

http://www.anr.gov.ro/docs/Politici/0371-28_noua_strategie_522.pdf

¹¹ Protocolul nr.12 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului a fost retificat prin legea nr.103/2006, publicată în Monitorul oficial nr. 376 din 2 mai 2006

Capitolul 2. Privire de ansamblu asupra politicilor sociale, de sănătate și educaționale

Sărăcia în România

Așa cum se menționează și în scurta introducere din Capitolul 1, România rămâne una dintre cele mai sărace țări din Uniunea Europeană. PIB-ul pe cap de locuitor reprezintă doar 41% din media UE-27 iar rata sărăciei (gospodăriile care trăiesc cu mai puțin de 60% din venitul mediu pe familie) este ridicată. 23% din familii trăiesc din venituri mai mici decât venitul mediu pe gospodărie iar dintre acestea, peste 50% trăiesc cu lipsuri materiale grave.¹² Se estimează că 33% din copiii de vârstă mică locuiesc în gospodării care trăiesc cu mai puțin de 50% din venitul mediu. Dacă nu ar beneficia de prestații sociale, riscul sărăciei în rândul copiilor ar fi cu 40% mai ridicat. În toate țările, persoanele care nu urmează mai mult decât învățământul gimnazial sunt de trei ori mai expuse riscului sărăciei decât cei cu studii liceale (Eurochild, 2010).

Cel mai de succes program guvernamental de combatere a sărăciei în România de până acum a fost venitul minim garantat. Nivelul venitului este calculat în funcție de alți indicatori (venitul mediu la nivel național, rata șomajului, rata anuală a inflației...) și este fixat în funcție de structura și de numărul de membri ai familiei.¹³ Venitul minim garantat ia în considerare și alte prestații pe care le pot accesa beneficiarii, cum ar fi asigurarea medicală, ajutorul de urgență, alocațiile pentru copii, ajutorul pentru încălzirea locuinței, etc. Acordarea venitului este condiționată de desfășurarea unei activități pentru interesul local (muncă în folosul comunității) și de recomandarea primăriei locale. Nivelul acestuia mai depinde și de resursele financiare de care dispun autoritățile locale.

Sărăcia în rândul romilor

Situația economică a mării majorități a romilor este una de sărăcie extremă și lipsuri (vezi Raportul, pag 7ff și recentul raport al Băncii Mondiale privind costurile economice ale excluziunii romilor.

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/EXTROMA/0,,contentMDK:22526807~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:615987,00.html>):

- În perioada 2006-8 (cifrele cele mai recente), rata sărăciei la nivel național era de 23%. Rata sărăciei în rândul romilor din România era de 67% (Banca Mondială, 2010)
- Peste 50% din romi¹⁴ și 60% din comunitățile de romi trăiesc cu mai puțin de 4,30 USD pe zi. 21% trăiesc cu mai puțin de 2,15USD pe zi.
- 74% din comunitățile de romi se confruntă cu probleme grave legate de venituri, 67% dintre acestea au și grave probleme de accesibilitate, iar 23% nu au electricitate și/sau apă potabilă.

12. Eurostat definește lipsurile materiale ca lipsa constantă a cel puțin trei dintre indicatorii următori: capacitatea de a face față unor cheltuieli neașteptate, capacitatea de a plăti o săptămână de vacanță în deplasare, existența unor arierate (ipotecă sau plata chiriei, facturi la utilități, rate sau alte plăți pentru împrumuturi), capacitatea de a lua o masă care să conțină carne cel puțin la fiecare două zile, capacitatea de a menține locuința încălzită corespunzător, deținerea unei mașini de spălat, a unui televizor color, a unui telefon sau a unei mașini proprietate personală (definiția lipsurilor materiale îi exclude în mod clar pe cei care își permit să-și cumpere anumite produse, dar aleg să nu le cumpere).

13 Raportul strategic național privind protecția și incluziunea socială, Guvernul României, 2008

14 Sandu, Dumitru (2005), *Comunitățile de Romi din România- O hartă a sărăciei comunitare realizată prin sondajul PROROMI*, Banca Mondială, București

Oamenii care locuiesc în aceste comunități au un nivel mai scăzut de educație, acces mai restrâns la locuri de muncă și la servicii sociale, mai puține experiențe cu migrarea peste hotare, însă păstrează mai bine limba romani.

- Cifrele privind încadrarea în muncă a romilor sunt, conform estimărilor, cu 26% mai mici decât media încadrării în muncă a bărbaților. Acestea pot fi puse pe seama oportunităților mai puține oferite pentru muncă necalificată și uneori pe seama unor practici de recrutare discriminatorii. Conform studiului Băncii Mondiale din 2010, numai 1 din 8 adulți romi apti de muncă are calificare obținută în învățământul secundar. Nivelul scăzut de educație se reflectă și în veniturile obținute de angajații romi (cu 55% mai puțin decât majoritatea).¹⁵ Criza financiară și economică din 2008 și 2009 a agravat problema. (Incluziunea romilor în Europa Centrală și de Est, Nota Băncii Mondiale privind politicile referitoare la Bulgaria, Republica Cehă, România și Serbia, prezentată la Comitetul Director al Decadei pentru incluziunea romilor).
- Strategia din 2001 pentru îmbunătățirea situației romilor a recomandat implementarea politicilor și programelor care să faciliteze accesul nediscriminatoriu al romilor la locuințe și la servicii. Ea se referă la îmbunătățirea accesului romilor la locuințe decente, reabilitarea caselor acestora etc. Însă grupurile de romi încă suferă din lipsa locuințelor, a documentelor de proprietate, din cauza evacuărilor și a demolărilor. Procentajul romilor care locuiesc în mediul rural este mai mare decât cel al altor grupuri etnice, ajungând până la 60% față de 40% pentru populația ne-romă. Cel mai adesea, romii locuiesc la periferia localităților - 68% din romi față de 46% din alte grupuri. O evaluare din 2007 arată că 72% din drumurile din comunitățile de romi sunt drumuri neasfaltate față de 48% în localitățile locuite de alte grupuri.¹⁶

Sănătatea în România

În România s-au realizat în 2008 o reformă și o descentralizare de proporții a sistemului național de sănătate. Există două tipuri de asigurări de sănătate pentru populație: a) asigurările medicale prin contribuțiile obligatorii ale angajaților la Casa Națională de Asigurări de Sănătate și b) asigurări medicale fără plata contribuțiilor care acoperă copiii până la vârsta de 18 ani, studenții, soții sau soțiile asiguraților, veteranii de război, persoanele cu dizabilități, bolnavii care fac parte din programele naționale ale Ministerului Sănătății, persoanele care câștigă venitul minim pe economie, persoanele care primesc ajutor de șomaj, femeile însărcinate care nu au venituri și militarii în termen. Din moment ce nu au asigurare medicală, adulții fără loc de muncă nu au acces la servicii medicale, așa cum stipulează legea, decât dacă au nevoie de o intervenție medicală de urgență sau au prezintă un risc epidemiologic.

Conform rapoartelor OMS, România este mult în urmă în ceea ce privește sănătatea publică și eficiența sistemului medical. Cheltuielile totale pentru sănătate pe cap de locuitor sunt de asemenea printre cele mai mici din Europa. În ciuda unei tendințe descrescătoare din 1989 până în prezent, rata mortalității infantile din România este printre cele mai ridicate din Europa, respectiv de șase ori mai mare decât în Suedia.¹⁷ Principalele cauze ale mortalității

15 Costurile aferente excluziunii romilor (Aprilie 2010), Banca Mondiala

16 Bădescu, G., V. Grigoras, C. Rughinis, M. Voicu, O. Voicu (2007). Barometrul Incluziunii Romilor, Fundatia pentru o Societate Deschisă, București

17 Un sistem axat pe nevoile cetățeanului, Raport al Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor în domeniul sănătății publice în România, 2008

infantile sunt afecțiunile și malformațiile prenatale (57%) și afecțiunile sistemului respirator (37%). În țară sunt relativ puțini medici, farmaciști sau asistenți care deserveșc populația, mai ales în zonele rurale¹⁸ unde, conform rapoartelor UNICEF, riscul mortalității infantile este de patru ori mai mare decât în zonele urbane.

Sănătatea în rândul romilor

Romii au o stare a sănătății foarte proastă, cauzată de sărăcie, de condițiile sanitare precare și de lipsa infrastructurilor de bază în comunitățile de romi, de lipsa documentelor de identitate și de marginalizarea și discriminarea în ceea ce privește accesul la serviciile medicale. Speranța de viață a romilor este de aproximativ 64 de ani¹⁹ față de cea a românilor în general, care este de aproape 70 de ani. O altă cauză a stării proaste de sănătate a romilor este numărul mic de centre medicale în zonele locuite de romi și/sau distanța mare până la cel mai apropiat centru.

Mortalitatea infantilă la romi este de trei sau de patru ori mai ridicată decât media națională.²⁰ Conform datelor UNDP/ILO peste 40% din copiii din gospodăriile rome sunt subnutriți, izolați și înfomețați. Un alt motiv de îngrijorare este faptul la 45.7% din copiii romi nu li se administrează vaccinurile prevăzute de Planul Național de Imunizare deși acestea sunt obligatorii și gratuite. Copiii care trăiesc în ghetouri izolate și în zone rurale sunt cei mai expuși, deoarece aproximativ 50% dintre aceștia nu sunt vaccinați împotriva niciunei boli.

Sănătatea femeilor rome și mortalitatea maternă reprezintă o problemă, nu numai din cauza factorilor socio-economici deja menționați (sărăcie, condiții sanitare necorespunzătoare, insuficiența hranei...) dar și din cauza practicilor culturale cum ar fi, pe de o parte, discriminarea împotriva romilor în ceea ce privește accesul la serviciile medicale și pe de altă parte, practica unor grupuri de romi a mariajelor și a sarcinilor timpurii. În multe comunități de romi, copilăria se încheie foarte repede pentru că vârsta căsătoriei este mai mică decât în rândul populației majoritare.²¹

Sarcina la adolescente

Tradiția căsătoriilor aranjate și a stereotipurilor legate de sexe reprezintă factori importanți pentru rata ridicată a sarcinilor în rândul adolescentelor rome, dar nu singurii. Sărăcia este asociată cu rate mai ridicate ale sarcinilor în adolescență, atât la nivel de țară (de exemplu Bangladesh comparat cu țările OECD) cât și la nivel de venituri (de exemplu în Regatul Unit al Marii Britanii, aproximativ jumătate din toate sarcinile înregistrate în rândul femeilor sub 18 ani se întâlnesc la populația cea mai dezavantajată - cei mai săraci 30% - pe când doar 14% se întâlnesc la cei 30% mai puțin dezavantajați). Mai mult, necunoașterea metodelor de prevenire a sarcinilor duce la creșterea ratei sarcinilor la adolescente, la fel și lipsa accesului la servicii medicale și contraceptive.

Cercetările arată că fetele expuse la violență domestică sau la certuri în familie în timpul copilăriei - și acestea cauzate de sărăcie - este mai probabil să rămână însărcinate în adolescență, iar riscul acesta crește proporțional cu numărul experiențelor negative din

18 Un sistem axat pe nevoile cetățeanului, Raport al Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor în domeniul sănătății publice în România, 2008

19 Raportul UNDP Evitarea capcanei dependenței Romii în Europa centrală și de est 17

20 Fleck Gabor, C. Rughinis (2008). Vino mai aproape: *Excluziunea și incluziunea romilor în România de azi, Guvernul României*

21 Voicu, M., R. Popescu, Viața de familie și statutul femeii în comunitățile de romi

copilărie. Nivelul scăzut de educație reprezintă de asemenea un factor de risc pentru sarcina timpurie. Unul din factorii de risc la care sunt expuse mamele adolescente este să aibă realizări slabe din punct de vedere educațional și, la rândul lor, copiii lor au mai puține șanse de a se descurca bine la școală. Este mai probabil ca fiicele părinților adolescenți să devină și ele mame adolescente și este de trei ori mai probabil ca fiul unei adolescente să ispășească o pedeapsă cu închisoarea (date din SUA).

Impactul asupra copilului

Nașterile precoce pot afecta dezvoltarea psihosocială a sugarului. Incidența dizabilităților de dezvoltare și a problemelor comportamentale este mai mare la copiii ai căror mame sunt adolescente. Un studiu a sugerat că este mai puțin probabil ca mamele adolescente să își stimuleze bebelușul prin comportamente afective cum ar fi atingerile, zâmbetele și comunicarea verbală sau să fie sensibile și receptive la nevoile acestuia. Un alt studiu a concluzionat că mamele care beneficiau de sprijin social nu manifestau la fel de multă furie față de copii și nici nu recurgeau la pedepse la fel de mult.²²

Inițiative guvernamentale pentru ameliorarea sănătății primare

Printre politicile de sănătate de succes s-a numărat Programul de mediatori sanitari, inițiat de Români CRISS în 1996, în parteneriat cu Comitetul Catolic împotriva foametei și pentru dezvoltare și oficializat și finanțat de Ministerul Sănătății Publice. În 2008, în sistemul medical erau angajați în cele 40 de județe 575 de mediatori activi, fiecare dintre aceștia deservind 750 de beneficiari. Principalul grup țintă este reprezentat de mame și de copii.²³ Însă, după procesul de descentralizare din 2008, peste 15% dintre medicii sanitari angajați oficial de către Ministerul Sănătății, au raportat nereguli ale condițiilor de angajare a acestora comise de autoritățile locale.²⁴

Sistemul de îngrijire și de protecție a copilului

Extrem de criticată instituționalizarea a copiilor români în timpul regimului lui Ceaușescu a început să fie reformată în 1997 și a devenit realitate în 2001. Scopul reformei era de a proteja copilul în sânul familiei, dar s-a pus accentul și pe descentralizarea serviciilor sociale și pe închiderea instituțiilor de primire a copiilor de stat. Peste 170 de instituții de protecție a copilului au fost închise și s-au creat noi servicii sau copiii s-au întors în familiile lor naturale.²⁵

22. În Marea Britanie, strategia pentru sarcinile adolescentelor desfășurată de Departamentul pentru copii, școli și familii, acționează pe mai multe niveluri pentru a reduce sarcinile în adolescență și pentru a spori incluziunea socială a mamelor adolescente și a familiilor lor prin:

- Acțiuni concertate, asigurându-se că ramurile guvernamentale și serviciile medicale și educaționale cooperează eficient;
- Prevenirea sarcinilor la adolescente printr-o educație sexuală îmbunătățită și prin ameliorarea serviciilor contraceptive și de consiliere pentru tineri, prin implicarea tinerilor în conceperea serviciilor, încurajarea părinților adolescenților să le vorbească despre sex și relații și prin țintirea grupurilor cu risc ridicat;
- Mai mult sprijin pentru mamele adolescente, inclusiv ajutor pentru revenirea la studii, consiliere și sprijin, colaborarea cu tinerii tați, servicii mai bune de îngrijire a copilului și o mai mare disponibilitate a locuințelor subvenționate.

Abordarea olandeză a prevenirii sarcinilor la adolescente este adesea considerată un model de către alte state. Programa se axează pe valori, comportamente, aptitudini de comunicare și de negociere precum și pe aspectele biologice ale reproducerii. Media au încurajat dialogul deschis, iar sistemul sanitar garantează adesea confidențialitatea și o abordare ne-moralistă.

23 Raportul Decade Watch (2007), România, ACRR

24 Raportul Decade Watch (2010), România, ACRR

25 http://www.copii.ro/Files/NAPCR_brochure_200744184931.pdf

Legislația românească recunoaște acum că îngrijirea copilului, mai ales în primii ani de viață, este predominant o îndatorire parentală.²⁶

În august 2008, Guvernul a aprobat strategia națională în domeniul protecției copilului care a inclus măsuri pentru copii fără cetățenie română, copiii refugiați și pentru copiii de cetățenie străină de pe teritoriul României aflați în situații de urgență. Strategia viza de asemenea numărul mare de copii români lăsați acasă de părinții care pleacă să muncească în străinătate. Cel puțin 100000 de astfel de cazuri de copii sunt înregistrate, dar se estimează că această cifră este mult mai mare în realitate.

Femeile angajate beneficiază de concediu de maternitate timp de 63 de zile atât înainte cât și după naștere, plătit cu 80% din salariul actual.²⁷ Ele mai primesc și o indemnizație de aproximativ 56 de euro atunci când nasc și alocații pentru copii în valoare de 7 euro pe copil până la împlinirea vârstei de 18 ani. Părinții singuri (6% dintre copii născuți) primesc o prestație suplimentară. Conform Legii 257/ 31.10.2008, persoanele care în anul dinainte de a deveni părinți au avut 12 salarii sau venituri profesionale consecutive, pentru care au plătit impozite pe venit, pot beneficia de concediu parental plătit până când copilul ajunge la vârsta de 2 ani, sau, în cazul unui copil cu dizabilități, până ce acesta împlinește 3 ani. Remunerația constă într-o indemnizație lunară în valoare de 600 lei sau, opțional, echivalentul a 85% din venitul mediu din ultimele 12 luni, dar nu mai mult de 4,000 de lei pe lună. Numărul taților care își iau concediu de paternitate este neglijabil (Oberhümer et al, 2010).

Educația

Sistemul de învățământ din România, în mare parte public, este gestionat de Ministerul Educației prin intermediul Inspectoratelor Școlare Județene. În anul școlar 2008-9, numărul total al elevilor a fost de 4.324.992, împărțiți după cum urmează:

Table 2. Accesul la educație în România

Nivelul de educație	Numărul de copii
Educația preșcolară	652,855
Educație primară	859,169
Educație secundară	893,166
Învățământ post-liceal	55,089
Educație vocațională	189,254
Învățământ liceal	784,361
Învățământ superior	891,098

Sursa : Anuarul statistic al României Institutul Național de Statistică, București, 2010

26 Voicu, M., R. Popescu, *Viața de familie și statului femeii în comunitățile de romi*

27. În prezent au loc discuții în Parlament pe tema modificării duratei concediului de maternitate și despre cât să acopere această prestație.

Calitatea sistemului de învățământ pare să fi scăzut în ultimii ani : atât în PISA cât și în TIMSS, România a ieșit pe locul patru din coadă în clasamentul țărilor CEE/CIS participante la citire, matematică și științe. Abandonul școlar rămâne o problemă îngrijorătoare, aproape o cincime din elevi părăsind școala prematur în 2008 (Raportul Național RECI, 2010).

Programul de grădinițe de stat se adresează copiilor cu vârste între 3-6 ani, însă acestea nu sunt suficiente, mai ales în mediul urban sau în zonele izolate. Deși programele Step-by-Step, REF și UNICEF au îmbunătățit semnificativ calitatea acolo unde au fost implementate și sprijinite, atât autoritățile naționale cât și cele locale au recunoscut cu greu că dezvoltarea timpurie a copilului reprezintă o condiție esențială pentru un învățământ primar de succes și mai ales pentru rezultatele școlare și reușitele copiilor romi.²⁸ În ceea ce privește programele pentru copiii de vârste mici, acestea sunt relativ puține la număr și limitate la proiecte la scară mică implementate de ONG-uri și finanțate de donatori internaționali. Pentru câteva din aceste programe mai mici, problema durabilității și a finanțării stabile este una gravă. Se pare că guvernul intenționează să publice o reglementare prin care să scutească investitorii și organismele non-profit de la plata TVA-ului și a altor impozite pentru construcția de creșe, asta mai ales corelat cu scurtarea concediului de maternitate, așa cum s-a menționat mai sus.

Educația copiilor romi

- Sub 3% din copiii romi sunt înscriși la creșe;
- Accesul copiilor romi la învățământul preșcolar este foarte limitat: 61% au fost înregistrați pentru învățământul preșcolar în anul 2000-2001, dar numai 20% au fost înscriși realmente la grădinițe.²⁹
- Ca urmare a segregării, școlile primare în care copiii romi și/sau cei cu nevoi speciale formează majoritatea sunt de obicei de proastă calitate: calificările profesionale ale cadrelor didactice și condițiile în care funcționează sunt în general necorespunzătoare.
- La nivel secundar, 79% din românii cu vârste între 15-18 merg la școală spre deosebire de romii cu aceleași vârste, care nu merg la școală decât în proporție de 36%.³⁰

Participarea copiilor romi la educație rămâne în continuare sub media națională. Accesul și oportunitățile de a termina studiile primare și secundare de calitate sunt încă limitate de o serie de obstacole cum ar fi discriminarea structurală (segregarea) și politicile proaste cu efecte negative la programele „A doua șansă” care au devenit ghetouri educaționale. În cazul romilor, se observă și o lipsă clară a serviciilor de educație preșcolară,³¹ accesul greu, lipsa sprijinului financiar și intelectual din partea familiilor și adesea prejudecățile despre copiii romi din sistemul de educație.

Dacă lua note bune, profesoara zicea : Vedeți? A luat note bune chiar dacă e țigancă.

(Focus grup cu părinți, Craiova, iunie 2010)

28Raportul privind progresele naționale - Memorandum comun privind Incluziunea socială, Ministerul Muncii, Solidarității sociale și Familiei, 2006

Accesul egal la învățământ de calitate pentru romii din România (2007). EUMAP

Accesul egal la învățământ de calitate pentru romii din România (2007). EUMAP

31. Participarea elevilor romi la învățământul preșcolar este cu mult mai mică decât participarea lor la învățământul primar.

Părinți copiii neromi refuzau să-și trimită copiii în clasele unde erau și elevi romi, cereau să fie mutați.

(Focus grup cu cadre didactice, Craiova, iunie 2010)

În 2006, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței a Consiliului Europei a fost obligată să atragă atenția guvernului României asupra necesității de a reforma programa școlară.³²

84. CERİ cere autorităților române să redacteze o programă școlară care să reflecte diversitatea culturală și care să predea aspecte despre contribuția grupurilor minoritare la istoria țării, la toate nivelurile sistemului școlar. Consideră în acest sens că toate referințele derogatoare la grupurile minoritare ar trebui eliminate din manualele școlare. Recomandă de asemenea ca autoritățile române să se asigure că programele școlare sunt respectate în întreaga țară. 85. CERİ face apel la autoritățile române să includă chestiuni legate de respectul diversității culturale în programul de pregătire profesională a cadrelor didactice. Recomandă de asemenea ca personalul didactic să fie mai bine pregătit să predea copiii din medii culturale diferite.

Sursa: <http://hudoc.ecri.coe.int/ecri/document.asp?item=1>

În 2007, aproape 12% din copiii romi cu vârste între 7 și 16 ani au abandonat școala înainte de a termina învățământul obligatoriu. Conform unui studiu din 2010 realizat de UNICEF și de Romani CRIS³³, 47.6% din copiii care au abandonat școala au rămas repetenți o dată, 38% de două ori și 12% de trei ori. În total, peste 80% din copiii neșcolarizați sunt romi și cel puțin 18% din copiii romi rămân fără educație. Participarea la ciclurile următoare de învățământ, inclusiv cel secundar, atinge doar nivelul de 0.1%. S-a calculat că 28% din populația romă este analfabetă funcțional.³⁴

În școlile cu un procent mare de copii romi - de fapt, școli segregate - calitatea învățământului este mult mai proastă decât nivelul mediu al școlilor din România: repetenția și analfabetismul funcțional sunt semnificativ mai ridicate. Școlile segregate dispun de personal mai puțin calificat și de infrastructură mai slabă; adesea nu există o bibliotecă a școlii, nu sunt laboratoare, săli de sport iar materialele didactice lipsesc.

Educația specială

De la jumătatea anilor 90, guvernele române au încercat să alinieze educația pentru copiii cu nevoi speciale la cele mai înalte standarde internaționale. Hotărârea de Guvern nr. 1251/2005 a îmbunătățit legislația precedentă prin crearea unor centre de resurse și de asistență educațională sau centre școlare pentru educație inclusivă și prin diversificarea formelor de integrare pentru copiii cu nevoi educaționale speciale.³⁵ Copiii cu dizabilități au acum acces, în principiu, la diverse forme de educație și pot fi înscriși, în funcție de dizabilitate, fie în sistemul de educație specială, fie în cel obișnuit. Copiii cu dificultăți medii de învățare și/ sau tulburări de limbaj, sau cu probleme social-emoționale sau comportamentale sunt integrați în sistemul de învățământ obișnuit unde pot beneficia de servicii de sprijin specifice. Integrarea școlară a copiilor cu nevoi speciale este asigurată prin următoarele metode: educație specială separată, educație specială parțial integrată și educație specială integrată.

32 România: Raportul al treilea, paragrafele 84 și 85, CERİ, 2006

33 În format tipărit

34 România educației, România cercetării-- Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor în domeniul educației și cercetării, București, 2007

35 Includerea socială a copiilor cu nevoi educaționale speciale - aspirații și realități (2010). Ministerul Educației, Tineretului, Cercetării și Sportului, Reninco România, UNICEF

Educația specială se organizează și în funcție de tipul de dizabilitate. Identificarea diverselor tipuri de dizabilități și gradul lor - mentale, de auz, de vedere, de locomoție sau alte dizabilități conexe - este responsabilitatea Comisiei județene pentru protecția copilului. Învățământul special este gratuit și este organizat în mod normal cu cursuri de zi. El se bazează pe planuri de predare, programe, manuale și metodologii alternative, elaborate de către Ministerul Educației în funcție de gradul dizabilității.³⁶ În anul școlar 2007/2008, 16.861 elevi cu nevoi speciale au fost înscriși în școli cu profil de învățământ special. În 2001, studiile au arătat că până la 70% dintre elevii din școlile speciale erau copii romi,^{37,38} Conform EUMAP din 2007, sunt multe cazuri de copii romi plasați intenționat în clase separate sau orientați către școlile speciale pentru copiii cu dezabilități mentale.³⁹

Inițiative guvernamentale pentru educația romilor

Din 1998, politicile Ministerului Educației privind educația romilor au urmat două principii importante: i) Toate programele axate pe copiii romi ar trebui să fie dezvoltate și implementate cu implicarea liderilor romi și a ONG-urilor; ii) În al doilea rând, necesitatea de a dezvolta programe strategice pe termen lung care să fie reînnoite anual, care ar trebui să contribuie la un cadru solid de politici privind educația romilor de la grădiniță până la vârsta adultă. Printre inițiative s-au numărat:

- Recunoașterea, din 1990, a alfabetului oficial al limbii romani și aprobarea oficială a cursurilor în limba romani în școli;
- Elaborarea și aprobarea a două programe pentru limba și literatura romani: una pentru pregătirea învățătorilor și una pentru copiii din clasele 1-9.
- Identificarea și susținerea studenților și tinerilor intelectuali romi și oferirea unor locuri la buget în universități pentru candidații romi, care să-și termine astfel studiile.
- Organizarea cursurilor de limba și literatura romani și specializarea universitară de limba romani (la Universitatea din București din 1998)

Crearea unei rețele de 42 de inspectori romi pentru educație (în toate cele 42 de județe), care sunt responsabili la nivel local cu implementarea programelor pentru educația romilor;

- Identificarea la nivel național și continuarea pregătirii profesorilor romi ca resurse umane pentru implementarea programelor specifice (din 1999);
- Dezvoltarea unei rețele a profesorilor romi pentru predarea limbii și istoriei romani (din 1999);
- Crearea unei baze de date privind educația copiilor romi (de la învățământul preșcolar la cel universitar);
- Dezvoltarea unor materiale didactice și a unor resurse de învățare în limba romani în parteneriat cu ONG-uri și cu alte instituții;
- Emiterea unor acte normative care să creeze o platformă pentru toate măsurile și programele axate pe copiii romi.

36 Rezumatele naționale despre sistemele de învățământ din Europa și reformele în curs. EURYDICE

37 Centrul European pentru Drepturile Romilor (2001) Stare de Impunitate: Încălcarea drepturilor omului ale romilor din România

38 La Dumbrăveni, județul Sibiu, peste 90% dintre copiii care mergeau la școala specială erau romi, din motiv că rămăseseră repetenți și nu pentru că erau elevi cu nevoi speciale (pagina 22, Raportul CERl)

39 Accesul egal la educație de calitate al romilor (2007) România, EUMAP

Printre cele mai notabile modificări de legislație și de politici s-au numărat:

- Notificarea nr. 29323 din 20 aprilie 2004, care interzicea crearea unor clase și grupe segregate în sistemul preșcolar, precum și în clasele 1-5 exclusiv sau în principal formate din elevi romi;
- Ordinul Ministrului nr. 1540 care interzice efectiv segregarea în școli a copiilor romi.
- Ordinul Ministrului nr. 1529 care se referă la diversitatea culturală a programei naționale școlare.
- Programul „cornul și laptele” lansat în 2004 care a avut un efect pozitiv asupra participării romilor la învățământ.

Programul de măsuri afirmative în educație, demarat în 1992 la inițiativa Universității din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială și răspândit apoi și în alte universități începând cu 1993.⁴⁰ Programul a fost adoptat de către Ministerul Educației care a creat locuri subvenționate pentru candidații romi la 7 universități (Ordinul Ministrului nr.3577, 4562 și 5083); crearea unor clase pentru elevii romi din cadrul liceelor pedagogice; și prin Ordinul nr. 3294/2000, extinderea măsurilor afirmative la tot sistemul de învățământ secundar, care beneficiază de maxim două locuri subvenționate pe clasă.⁴¹ Conform Fondului pentru Educația Romilor, în 2000-2006, 10.300 de elevi au fost înscriși în învățământul secundar și profesional pe locuri subvenționate pentru romi, și 1420 de studenți au beneficiat de aceste locuri în universități.⁴² (Vezi și Anexa I unde sunt enumerate mai multe inițiative ale Ministerului Educației, din 2006-8)

Inițiativele principalelor organisme europene și internaționale pentru incluziunea romilor

În Raport se menționează trei inițiative europene importante:

Decada 2005-2015 a Incluziunii romilor Decada a fost lansată la conferința internațională organizată la Budapesta, între 30 iunie și 1 august 2003, intitulată „Romii într-o Europă lărgită. Să întrerupem ciclul sărăciei”. Programului, inițiat de Fundația pentru o Societate Deschisă, Banca Mondială și Uniunea Europeană, i s-au alăturat nouă țări din Europa Centrală și de Est⁴³ cu scopul de a combate sărăcia în rândul romilor, excluderea și discriminarea. Cele patru domenii prioritare ale Decadei sunt: șomajul, educația, sănătatea și locuirea. Discriminarea și problemele de gen sunt teme care se regăsesc în toate cele patru domenii prioritare. Cum Planul Național de Acțiune este încă în curs de elaborare, nu există date privind implementarea sa. De asemenea, nu există date despre diferențele sau coordonarea dintre acțiunile incluse în Planul Național al Decadei și activitățile incluse în Strategia care a fost deja aprobată.

Planul de acțiune pentru îmbunătățirea situației romilor și sintilor din zona OSCE, 2006 (numit în continuare Planul OSCE) oferă linii directoare celor 56 de guverne ale statelor părți la OSCE pentru dezvoltarea strategiilor de eliminare a efectelor discriminării romilor, populației Sinti și a altor grupuri conexe. Planul recomandă ca statele „ să se asigure că legislațiile naționale conțin prevederi corespunzătoare care să interzică discriminarea și segregarea în sfera educațională și de asemenea, soluții eficiente în cazul încălcării acestor prevederi”. În

40 Sarău, Gheorghe (2010), *Istoria educației pentru romi*, Ministerul Educației, Cercetării și inovației, Biroul Secretarului de Stat

41 Analiza impactului acțiunii afirmative pentru romii din licee, școli profesionale și universități Gallup și Fondul pentru Educația Romilor, 2009

42 idem

43 Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Ungaria, Macedonia, Muntenegru, România, Serbia și Slovacia

decembrie 2008, la Helsinki, Consiliul ministerial al OSCE a adoptat Decizia Nr. 6/08 privind Sporirea eforturilor OSCE pentru Implementarea Planului de Acțiune pentru îmbunătățirea situației romilor și a grupului Sinti din zona OSCE.⁴⁴ Consiliul cere statelor participante să ofere acces egal la educație și să promoveze educația timpurie pentru copiii romi și sinti ca instrument pentru prevenirea excluziunii sociale și a marginalizării și pentru realizarea unei îmbunătățiri a situației acestor romilor și sintilor.

Memorandumul comun pentru incluziune socială a fost elaborat în 2005 de către Guvernul român și de către Direcția Generală Ocuparea Forței Muncă și afaceri sociale a Comisiei Europene, în conformitate cu Parteneriatul pentru Aderare. Rolul memorandumului era de a pregăti participarea României, după aderare, la metoda deschisă de coordonare (OMC) în domeniul incluziunii sociale. Documentul abordează chestiunile de sărăcie și de excluziune socială, prezintă principalele măsuri politice luate de România prin transpunerea obiectivelor comune ale Uniunii Europene în politicile naționale și identifică metodele de bază pentru monitorizare și revizuire în viitor. Memorandumul face recomandarea să se îmbunătățească calitatea educației în comunitățile rome și menționează că „pe lângă rata ridicată de ne-participare în școli, se înregistrează o polarizare deosebită a calității educației oferite”.

44 Varianta în engleză a deciziei poate fi accesată la http://www.osce.org/documents/mcs/2008/12/35585_en.pdf

Capitolul 3

Serviciile de educație și dezvoltare pentru copiii de vârstă mică

Servicii de educație și dezvoltare pentru copiii de vârstă mică

În România, există mai multe tipuri de servicii destinate copiilor cu vârste între 6 ani⁴⁵, printre care, următoarele:

- „*Centre de zi*” pentru copii cu vârste sub 6 ani care sunt într-o situație de risc, coordonate de „Direcția Județeană de Asistență Socială și Protecție a Copilului”
- *Centre de zi private sau grădinițe particulare pentru copii cu vârste sub 6 ani, aprobate de Ministerul Educației, care ar putea fi exemple de bună practică în acest domeniu;*
- *Creșe pentru copii cu vârste cuprinse între 4 luni și 3 ani, care primesc și copii cu vârste mai mari de 3 ani, pentru a păstra personalul angajat.* Acestea sunt finanțate și coordonate de către consiliile locale, fără a supraveghea calitatea muncii și fără standarde educaționale sau orice alt fel.
- *Grădinițe cu creșă pentru copiii din aceeași categorie de vârstă ca și cei din centrele de zi (sub 6 ani);*
- *Grădinițe pentru copii cu vârste între 3 și 6/7 ani.* Acestea sunt finanțate de către consiliile locale coordonate de către Ministerul Educației;
- *Educația non-formală:* Deși majoritatea copiilor termină cursurile în prima parte a după-amiezii, există prea puține servicii de educație non-formală. Iar cele existente sunt organizate doar de către școli care își permit spațiul și personalul pentru a derula activități. Astfel de servicii sunt suportate financiar de către părinți.

Grădinițe

Există o tradiție îndelungată de servicii de grădinițe publice⁴⁶ care primesc copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani (iar înainte cu vârste între 3-7 ani) pentru aproximativ cinci ore pe zi (centrelor cu program prelungit sunt deschise și 10 ore pe zi.) Sistemul s-a extins exponențial în perioada comunistă, iar până în 1981 ajunsese să cuprindă 75% din copiii cu vârste cuprinse între 3 și 4 ani și peste 90% dintre cei de 5 ani. Grădinița este în mare parte un serviciu public și este percepută de părinții români ca o oportunitate de socializare și - cu cât copiii se apropie de vârsta școlarizării – ca loc de pregătire a copiilor pentru intrarea la școală. Programa oficială al grădiniței, aprobată în 2008 și introdusă pentru noul an școlar în septembrie 2008, are ca obiective principale: susținerea dezvoltării copiilor; respectarea nevoilor psihologice și fizice ale copiilor; respectarea drepturilor copiilor; consolidarea comunicării interpersonale; și îmbunătățirea individualității copilului și dezvoltarea unei imagini de sine pozitive. Proporția dorită adult:copil pentru fiecare clasă (în general organizați în funcție de

45. Din 2008, educație obligatorie începe la vârsta de 5 ani în clasele preparatorii la grădiniță și durează până la vârsta de 16 ani.

46. Grădinițele private sunt prea scumpe pentru marea majoritate a familiilor de români și reprezintă mai puțin de 2% din total.

vârstă) este de 1:17, dar nu este reglementată prin lege și, potrivit observatorilor, nu de puține ori se întâlnesc grupuri de câte 35 de copii sau mai mulți în mediul urban (Oberhüemer et al. 2010). Dacă se pot atinge sau nu obiectivele acestei programe în condițiile date, e discutabil.

Grădinițele sunt sub auspiciile Ministerului Educației, autorităților locale și inspectoratelor școlare regionale.⁴⁷ Finanțarea este suportată de către Ministerul Educației și municipalitățile locale. Pregătirea și salariile educatorilor sunt suportate de către Ministerul Educației, care ia din ce în ce mai mult sub răspunderea sa construirea și renovarea grădinițelor. Costurile de întreținere și alte resurse materiale sunt asigurate din bugetul local. Părinții plătesc mesele copiilor, iar taxa depinde de tipul de program (jumătate de zi, zi întreagă, program săptămânal) ales de părinți. În multe cazuri acest cost suplimentar este unul dintre motivele pentru care unii dintre părinți, inclusiv multe familii de romi, nu își înscriu copiii la grădiniță. Din 2005, calificarea cerută educatorilor din grădinițe sau învățătorilor din ciclul primar este o diplomă universitară. Salariul este mic, ajungând - după 20 de ani de experiență - la mai puțin de 500 de euro pe lună. Forța de muncă este aproape toată feminizată (mai puțin de 2% educatori sunt bărbați). În încercarea de a atrage personalul către zonele rurale, educatorii din grădinițe câștigă cu aproximativ 12% mai mult decât colegii lor din zonele urbane.

Servicii pentru sugari și copiii de vârstă mică

Conform legii no. 263/2007, serviciile pentru sugari și copiii de vârstă mică – puține la număr (287 centre cu aproximativ 9000 de copii înscriși) – sunt reglementate de trei ministere: Ministerul Educației, cel al Familiei⁴⁸ și cel al Sănătății, dar din 1989, au intrat sub autoritatea municipalităților. Finanțarea creșelor publice este asigurată de una din următoarele surse: bugetul consiliilor locale; granturi de la bugetul de stat, contribuții lunare ale părinților/reprezentanților legali; donații; ajutoare financiare și alte surse constituite legale. Cerințele operaționale și categoriile de personal sunt aprobate de către reprezentanții celor trei ministere care coordonează creșele. Competențele personalului sunt slabe; recrutarea se face în general în rândul candidaților absolvenți de ciclu primar sau secundar, deși din 1990, o mare parte din personalul de conducere este absolvent de școală medicală postliceală de 3 ani, dar fără formare psihologică sau pedagogică. În noua lege a educației s-a propus un nou program de studii universitare de 3 ani de zile (dar nu a fost încă pus în aplicare). În prezent, se încearcă crearea de centre mixte pentru copii cu vârste între 4 și 6 ani. Centrele de zi familiale nu sunt numeroase și au profil de servicii sociale de îngrijire pentru familii dezavantajate.

Accesul copiilor romi la educație timpurie

În 2008, existau aproximativ 1.5 milioane de copii sub 6 ani în România, împărțiți aproape egal între zonele urbane și rurale (INS, Institutul Național de Statistică, 2008). Mai puțin de 20% din acești copii au acces la educație timpurie înainte de 6 ani, când începe educația obligatorie. INS a furnizat date referitoare la numărul de înscrieri la

47. În cadrul Ministerului există un department special pentru Educația Minorităților, dar nu are date suficiente dezagregate pentru a permite obținerea de cifre relevante în ceea ce privește participarea copiilor de etnie romă la educația timpurie.

48. Din 2009, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale și Egalității de Șanse

grădinițe care reprezintă în jur de 43% din copiii cu vârste între 3-6 ani. Dacă se ia ca bază vârsta de 5-6 ani, situația se îmbunătățește: aproximativ 70% dintre copiii cu aceste vârste au acces la grădiniță.

Nu sunt disponibile cifre relevante dezagregate ale copiilor de etnie romă, în principiu pentru că cifrele oficiale pentru întreaga populație romă sunt subestimate. Conform cifrelor OSF din 2007, doar aprox. 50% din copiii români cu vârste cuprinse între 0-6 ani au acces la serviciile de educație timpurie în comparație cu aproximativ 20% dintre copiii romi.⁴⁹ Cifrele UNICEF și Romani/CRISS arată o prezență de 24% a copiilor romi, la fel cu un număr mai ridicat în mediul rural față de cel urban). Alte surse arată că numărul de înscrieri din rândul copiilor de etnie romă este de 12 ori mai mic la vârsta de 3 ani; de 7 ori mai mic la vârsta de patru ani; și de 5 ori mai mic la vârsta de cinci ani.

Serviciile de educație timpurie și de îngrijire formale nu sunt prea numeroase în România și acoperă nevoile a 1% din copiii din grupa de vârstă respectivă. (Raportul Național RECI). Rareori, copiii de etnie romă au acces la serviciile de educație timpurie dedicate copiilor cu vârste sub trei ani, și în mod curios, cu un număr mai mare de înscrieri în mediul rural decât urban. *Profilul familiilor care își înscriu copiii indică: o frecvență mai mare a mamelor sau părinților care au un loc de muncă; un nivel mai mare de educație al părinților (cel puțin 8 clase); un venit mai mare pe familie (în jur de 100 de euro pe săptămână), copiii au cărți acasă, și, câteodată, familia deține o mașină proprie; și mai puțin obișnuit nu sunt vorbitori de limbă romani.*

Profilul familiilor de romi care consideră că înscrierea copiilor la creșe este inutilă (44.2%) după cum urmează: de obicei părinții sunt șomeri sau mamele nu lucrează. De asemenea, ei pot trăi și în zone periurbane sau rurale unde de obicei nu sunt creșe; nivelul lor de educație este sub 8 clase; comunică în romani acasă și sunt sceptici în ceea ce privește posibilitatea creșelor de a oferi ajutor și mamelor:

E copilul meu și vreau să-l cresc lângă mine. Nu vreau să-mi fac griji pentru el. Iar apoi dacă merg la centru, încep să mă gândesc: Doamne, ce caută copiii mei la creșă? Nu-i la fel ca atunci când îl am lângă mine.

(Focus group, părinte, Constanța, iunie 2010)

Cercetări și ipoteze referitoare la prezența romilor

De ce își înscriu părinții romi copiii

Cercetarea realizată de Romani Criss/UNICEF în 2010, arată că principalul motiv pentru care părinții romi își înscriu copiii la grădiniță este conștientizarea nevoii de educație și pregătire pentru școală(47.8%)⁵⁰. Principalele lor criterii în evaluarea serviciilor furnizate de grădiniță sunt: calitatea resurselor umane și apoi:calitatea serviciilor de educație, apoi distanța până la grădiniță, infrastructura și mediul social din grădiniță. Mai mult de jumătate dintre părinți au fost mulțumiți de serviciile furnizate de

49. Aceeași sursă arată că 98% din copiii din copiii cu nevoi normale cu vârste între 7 și 11 sunt înscriși în ciclul primar spre deosebire de 81% din copiii de etnie romă. În ceea ce privește copiii cu vârste peste 11 ani, 91% din elevii cu nevoi normale sunt înscriși la școală spre deosebire de 61% -copii romi

50 Dimensiunile participării prescolare și școlare în cazul romilor din România, Romani CRISS și UNICEF România, 2010

grădiniță. 7.4% au fost nemulțumiți de progresul copiilor în dezvoltare și 9.6% s-au arătat îngrijorați de mediul social din grădiniță.

De ce nu își înscriu părinții romi copiii în serviciile de educație timpurie

Motivul cel mai frecvent invocat de părinții romi este absența serviciilor în imediata apropiere a locuințelor lor, cel mai adesea motivul înaintat de părinții din mediul rural⁵¹. Un al doilea motiv este lipsa de resurse financiare, iar apoi preferința mamelor de a sta acasă și de a avea grijă de copiii lor mici. Alte motive pentru care nu se fac înscrieri sunt: preferă să țină copiii acasă când sunt foarte mici; serviciile furnizate de grădiniță nu stimulează suficient copiii, nu pot avea încredere în personal etc. Printre motivele pentru care părinții romi își retrag copiii din grădinițe sau permit abandonul sunt: motive financiare (44,7%) nivelul scăzut de educație oferit (34%), emigrare (12,8%); imaturitatea copilului sau starea sănătății (8,5%). De asemenea, există și motive legate de percepția părinților legată de dezinteresul profesorilor, locuri insuficiente în grădiniță, practici discriminatorii, etc.

Percepția profesorilor referitoare la absența romilor

În schimb, după spusele profesorilor copiii romi nu vin la grădiniță în mod regulat pentru că trebuie să aibă grijă de frații mai mici, sau pentru că părinții lor nu își permit să îi îmbrace în fiecare zi sau să le dea un pachetel cu mâncare. (Pentru a mări accesul la educație al copiilor în special cei din grupurile vulnerabile, guvernul a adoptat în 2004 un program prin care copiilor preșcolari și școlari li se asigură în mod gratuit o gustare. Această măsură a condus doar într-o mică măsură la creșterea participării copiilor la programele de educație). Alții nu vin cu regularitate pentru că, spun profesorii, părinții nu-i trezesc dimineața să-i aducă la grădiniță (Focus group, profesor, Constanța, iunie 2010).

Conform profesorilor/managerilor de grădinițe și activiștilor ONG, gradul scăzut de înscriere al copiilor romi la grădinițe poate fi pus pe seama mai multor factori, însă motivele invocate de către părinții romi sunt similare cu cele ale părinților din alte grupuri vulnerabile sau izolate, indiferent de etnie. Distanța față de grădinițele locale; lipsa de infrastructură și transport; străzile în condiții atât de proaste încât nu pot fi accesate pe vreme rea; și alte motive de natură socio-economică invocate de familiile rome comune tuturor comunităților sărace. Iar pentru familiile rome, situația se înrăutățește și mai mult din cauza discriminării, analfabetismului (din cauza imposibilității de a citi, nu au la dispoziție informațiile necesare referitoare la perioadele de înscriere și la proceduri...), lipsa actelor de identitate, e.g. mulți copii romi nu au un certificat de naștere sau un domiciliu. Iar ca răspuns, grădinițele nu-i pot primi din cauza normelor aplicabile pentru toți copiii când se face înscrierea la grădiniță.

51 Idem

Demersuri pentru reducerea naturii monoculturale a grădiniței

În România, din 2005, Amare Rromentza, un ONG rom, desfășoară un experiment în parteneriat cu inspectoratele școlare. Copiii de etnie romă și profesorii lor folosesc un curriculum bilingv (romani și român). 9 grupuri de grădinițe din diferite județe folosesc acum curriculumul. Potrivit datelor Ministerului Educației, numărul de copii înscriși la cursuri de limbă romani la grădiniță a crescut vertiginos în ultimii ani.⁵² În cadrul *Proiectului de Incluziune al Educației Timpurii (IECE)*, co-finanțat de către Banca Mondială și de Guvernul României, s-a pus accent și pe formarea profesorilor într-un mediu social și fizic multicultural, sensibil la specificitatea comunității rome. Această abordare deschide drumuri către alte abordări interculturale care țin cont de cultura și de limba romilor și de asemenea de nevoile copiilor romi și ale familiilor lor. Deși aceste experiențe sunt doar cazuri rare în întregul sistem, ele atrag totuși atenția către istoria, tradițiile, limba și literatura rome și sunt în general însoțite de cărți și materiale scrise în romani pentru a fi folosite de către copii și profesori.

Segregarea educațională

Conform statisticilor Ministerului Educației din 2006, au existat 606 unități educaționale segregate la nivel național (162 de grădinițe, 315 școli primare, 112 școli de gimnaziu și 17 de liceu și școli profesionale).⁵³ Tabelul de mai jos prezintă procentele de copii romi la fiecare nivel educațional într-un anumit moment:⁵⁴

Tabelul 3. Înscrierea copiilor romi la grădinițe și școli

Copii romi înscriși în programe preșcolare și școlare, ca procent de copii romi înscriși (estimare)	Grădiniță	Școală primară (clasele 1-4)	Gimnaziu (clasele 5-8)	Liceu (teoretic, profesional)
	42,91% ⁵⁵	52,73%	39,51%	42,26%

Conform unui studiu de cercetare efectuat de Romani CRISS cu susținerea UNICEF, aproape 60% dintre copiii romi care vin la grădiniță învață în grupe separate (N= 213). 29,1% dintre copiii au învățat împreună cu copii în majoritate romi, iar în 30% din aceste cazuri, grupele au avut o rată egală de copii romi și alte etnii. 11,7% dintre copiii romi învață în grupe formate 100% din copii de etnie romă. **Până în acest moment, nu s-a efectuat nicio cercetare referitoare la practicile de discriminare ale profesorilor din serviciile de educație timpurie pentru copii,** însă în cadrul focus grupurilor, numeroase stereotipuri, prejudecăți și chiar atitudini discriminatorii și comportamente față de copiii romi și familiile lor au fost notate.

52. M. Sarău, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2010

53 *Acces egal la educație de calitate pentru romi*, Raport de monitorizare 2007, OSI, EUMAP, ESP, RPP http://www.soros.org/initiatives/roma/articles_publications/publications/equal_20070329/rom32,2ania2_20070329.pdf

54 Procentaj calculat de către autori pe baza datelor existente

55. Nu este clar dacă această situație se referă la rata înscrierii copiilor romi luându-se în considerare rata înscrierii din întregul sistem de educație sau doar acele unități segregate.

Implicarea părinților în dezvoltarea și educația timpurie

Potrivit documentelor de politică națională (Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie, curriculumul ECE, Strategia Națională de Dezvoltare a Competențelor Parentale...) dezvoltate și puse în aplicare în ultimii trei ani, părinții sunt recunoscuți ca primii educatori ai copiilor și un partener extrem de important pentru adulții care lucrează în serviciile de educație timpurie. Implicarea părinților în educația copiilor este încurajată: prin participarea în comitetele de părinți și sesiunile de dezvoltare a competențelor parentale, implicarea în activitățile zilnice realizate de către profesori; prin susținerea activităților de grădiniță și furnizarea de resurse materiale; prin continuarea activităților de învățare acasă a copiilor.

Un program de dezvoltare a competențelor parentale, inițiat de Fundația Copiii Noștri, a fost testat și se desfășoară cu succes. În 2000, finanțarea a fost preluată de către UNICEF, iar din 2005 a fost adoptat de către Ministerul Educației ca Program Național de Educație Parentală în Educația preșcolară. În prezent, 43% din grădinițele din România beneficiază de clase de educație parentală. Programul se adresează tuturor părinților și îi susține în îmbunătățirea competențelor parentale. Nu există date specifice referitoare la numărul de părinți romi care au beneficiat de cursuri de educație parentală.

În plus, *Programul de Incluziune în Educația Timpurie*, finanțat de către Banca Mondială, este pus în aplicare de către Ministerul Educației din 2007 până în 2011 în o sută de comunități dezavantajate cu populație majoritar romă și desfășoară un program de formare și consiliere pentru 1500 de părinți. Obiectivul principal este îmbunătățirea competențelor parentale pentru o mai bună comunicare și stabilirea unui parteneriat între familii și serviciile educaționale. Aceste programe sunt însoțite de proiecte la scară mai mică inițiate de ONG-uri având ca obiectiv părinți romi și de alte etnii de la naștere până la vârsta de 6 ani.

Servicii multilaterale, educație parentală și programe de proximitate

În ultimii ani, s-a adoptat o abordare mai cuprinzătoare a grădinițelor, concentrându-se pe părinți și familii, precum și pe copii de vârste mici. În cadrul Proiectului de Reformă al Educației Timpurii, Ministerul Educației a organizat 325 de centre de resurse în cadrul grădinițelor existente, având ca obiective copiii și familiile lor. Aceste centre sunt organizate la nivelul comunității și beneficiază de formare specifică și asistență pentru a furniza diferite servicii: formarea profesorilor, educație parentală și consiliere pentru părinți, promovarea educației timpurii, colectarea de fonduri etc. Multe dintre ele au devenit elemente cheie pentru bunele practici, prin stabilirea de parteneriate cu serviciile comunitare și determinarea unei participări mai mari a părinților și comunității în probleme de educație timpurie. În cadrul Proiectului Social de Incluziune Socială al Băncii Mondiale, Ministerul Educației intenționează în acest an să înființeze opt centre de resurse pentru părinți în mediul rural, unde vor avea loc activități de formare și consiliere, adresându-se în special părinților de etnie romă, dar și profesorilor și reprezentanților comunitari concentrându-se pe incluziune socială și pe probleme de educație timpurie.

Un exemplu de program de succes

PRIMII TREI ANI DE VIAȚĂ SUNT CEI MAI IMPORTANTI

Activitățile pachetului de programe de educație parentală puse în aplicare de Holt România urmează logica problemei prevenției axându-se în primul rând pe prevenție și în al doilea rând pe intervenție. Holt România îi susține pe toți părinții preocupați de creșterea copiilor, dezvoltarea copiilor și educație și dezvoltă programe pentru a-i ajuta în diferite stadii: înainte de naștere, la naștere și după naștere.

Activitățile de educație parentală puse în aplicare ca parte din acest pachet de programe intră în patru categorii: consilierea gravidei, „Bun venit, Bebelușule”, cursuri de formare a părinților „CUM SĂ DEVENIM PĂRINȚI MAI BUNI” și întâlniri cu experții.

Consilierea gravidei este un program motivațional și care acordă sprijin femeilor însărcinate care furnizează servicii de consiliere, informare, și formare în timpul sarcinii. Această componentă are ca scop pregătirea mamelor pentru sosirea copilului lor și dezvoltarea unei rețele bazate pe sprijinul comunitar pentru femei însărcinate.

Bun venit, Bebelușule este un program de susținere pentru familiile care trăiesc experiența venirii unui nou membru în familie—copilul. Informează familiile și le ghidează către resurse, ajutând părinții să își dezvolte capacitatea de a le asigura copiilor cele mai bune condiții de dezvoltare și reducere a factorilor care pot duce la abuz, neglijare, instituționalizare sau abandonul copiilor. Elementul cheie de sprijin este furnizat de către mamele care tocmai au născut și vizitează spitalul de maternitate, oferind astfel un contact pozitiv, materiale și informații specifice.

Cursurile de formare “Cum Să Devenim Părinți Mai Buni” sunt oferite pentru părinți din diferite categorii. Obiectivul principal al formării este acela de a-i determina pe părinți să efectueze o analiză detaliată a vieții lor și a felului în care relaționează cu copiii lor, pentru a identifica o gamă variată de alternative pentru felul în care interacționează, și pentru a face alegeri bune pentru familia și copiii lor. Programul se bazează pe idea că educația parentală este la fel de importantă ca dezvoltarea bunăstării unui copil și a emancipării sociale.

Întâlnirile cu experții sunt organizate în continuarea sesiunilor de formare ale părinților. Aceste întâlniri presupun interacțiunea cu experți din diferite domenii: psihologi, pediatri, nutriționiști, experți în planificare familială, reprezentanți ai școlilor, preoți, etc, care furnizează informații, alternative și răspund grijilor părinților.

Pachetul de programe de educație parentală a avut ca rezultate înființarea de Centre de Resurse pentru Părinți în 12 județe. Formatorii comunitari au realizat stagii de formare în 26 de

comunități urbane și rurale. Promovarea educației timpurii și a educației parentale a fost realizată în 27 de județe.

Coordonarea intersectorială este esențială pentru asigurarea continuării pachetului de programe de educație parentală. Cooperarea între maternități, serviciile sociale comunitare și autoritățile locale crește impactul activităților programelor.

Programul de educație parentală al Holt România nu intenționează să ofere o singură soluție pentru toate problemele cu care un părinte se confruntă în viață, ci reprezintă un pas înainte către o nouă abordare parentală, demonstrând că dincolo de provocările, stresul și grijile inevitabile, “meseria de părinte” oferă multe recompense și aduce multă bucurie și satisfacții.

Capitolul 4

Principalele provocări și probleme cu care se confruntă copiii și familiile rome

Provocările prioritare identificate de către autorii români ai Raportului Național sunt următoarele:

Implementarea slabă a Strategiei Naționale din 2001 pentru Îmbunătățirea situației romilor:

Neimplementarea corespunzătoare Strategiei Naționale a fost comentată în mai multe evaluări făcute de Comisia Europeană și de alte grupuri. La fel ca și în rapoartele anterioare, Raportul⁵⁶ din 2005 al Comisiei Europene menționează „progresele limitate” în timp ce Evaluarea de la Focus Consultancy a Mecanismului de Implementare a Strategiei din același an, vorbește despre funcționarea necorespunzătoare a structurilor implicate în implementarea Strategiei pentru romi din 2001:

Guvernul României, ministerele vizate la nivel central, precum și autoritățile la nivel județean și local au făcut o serie de pași către implementarea Strategiei pentru Îmbunătățirea Situației Romilor. Totuși, implementarea eficientă nu s-a realizat între structurile implicate la nivel central, regional și local. Funcționarea instituțională a fost de la bun început problematică și a avut un efect negativ asupra eficienței Strategiei în ansamblu. Într-adevăr, evaluarea (bazată pe sectoarele și județele selectate) sugerează că structurile implicate în general nu funcționează eficient și că eficiența operațională a implementării Strategiei variază foarte mult, atât la nivel central cât și local.⁵⁷

În septembrie 2006, Comisia Europeană și-a exprimat din nou îngrijorarea față de punerea în aplicare a politicilor pentru romi, mai ale de aplicarea Strategiei pentru Îmbunătățirea Situației Romilor. Comisia a denunțat lipsa resurselor corespunzătoare pentru implementare și participarea limitată a romilor și a organizațiilor care se ocupă cu problemele romilor în procesul decizional.⁵⁸ Ultima Comunicare a CE din 7 aprilie 2010 mai notează și că prezența școlară scăzută, obstacolele care există încă pe piața muncii, segregarea în zonele de locuit și în alte locuri precum și situația proastă a sănătății romilor demonstrează că deocamdată nu există încă o abordare integrată și simultană a problemelor romilor.

Lipsa unei abordări cuprinzătoare și multi-fațetate a problemelor romilor

Excluziunea și sărăcia familiilor rome este determinată de o rețea complexă de circumstanțe și de cauze, inclusiv de un deficit democratic al culturii politice dominante. În schimb, soluțiile de incluziune a romilor trebuie să îmbrace și ele mai multe forme. Acest lucru reiese clar din rezultatele slabe ale programelor izolate, fie cele pentru educație, ocupare a forței de muncă sau locuințe în comunitățile de romi marginalizate. Analiza rezultatelor pe termen mediu și lung a intervențiilor monotematice indică faptul că aceste proiecte sunt nesustenabile din cauza problemelor din alte domenii. De exemplu, intervențiile pentru educație pot fi

⁵⁶ *Romania: Comprehensive Monitoring Report*, COM (2005) 534 final. www.esiweb.org/pdf/romania_EC-Romania%20Monitoring%20report-2005%20October_en.pdf

⁵⁷ http://www.anr.gov.ro/docs/rapoarte/Focus_Final_Evaluation_Report_181.pdf

⁵⁸ EC Report, September 2006, page 21 http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/sept/report_bg_ro_2006_en.pdf

subminate dacă nu se găsesc soluții pentru sănătatea primară a copiilor romi și pentru încadrarea în muncă a părinților romi.

Atitudinile negative ale majorității față de romi

Accesul la servicii și succesul educației timpurii devine mai greu de obținut în cazul romilor din cauza atitudinii negative a majorității românilor neromi. Așa cum s-a menționat în Capitolul 1, peste 70% dintre români cred că romii nu respectă legea și 56% nu se simt în largul lor locuind în apropierea unor romi. 53.3% nu ar fi de acord ca un membru al familiei lor să se căsătorească cu un rom și 38% nu ar fi de acord să aibă un prieten rom.

În ceea ce privește serviciile pentru copiii de vârstă mică, studiile efectuate pentru acest Raport Național evidențiază clar punctele vulnerabile și temerile legate de atitudinile discriminatorii, atât în rândul părinților cât și al educatorilor aparținând populației majoritare.

- Îi iubim (pe copiii romi), îi ajutăm, dar la școală culoarea lor începe să conteze, copiii încep să se separe, să-i marginalizeze pe romi, să nu mai vrea să stea în aceeași bancă. Focus grup, educator, București, iunie 2010
- Majoritatea românilor sunt de acord cu afirmație următoare: „Dacă aș fi angajator, nu aș angaja un rom pentru că majoritatea sunt leneși și fură.”
- Dacă lua note bune, învățătoarea zicea: „Vedeți, ia note bune, chiar dacă e țigancă,” (Focus grup, părinți, Craiova, iunie 2010)

Astfel de atitudini demonstrează o respingere puternică și explică de ce mulți romi nu-și declară originea etnică. Ca urmare, mulți copii romi și tineri cresc fiind victime ale discriminării dar și purtând un stigmat interior, adică formarea corectă a unei identități este împiedicată de reacțiile negative ale majorității (Goffman, 1990). Fără o rezistență extraordinară și sprijin din partea părinților, caracteristicile negative atribuite copiilor mici sunt adesea internalizate.

În plus, sunt foarte puține persoane publice romi care sunt dispuse să-și declare deschis etnia și pe care tinerii romi să le considere modele de urmat.

Ideile preconcepute ale majorității explică și auto-segregarea, de exemplu, de ce preferă unii părinți romi să-și mențină copiii în situații discriminatorii, cum ar fi școlile sau clasele speciale. Această reacție a părinților are la bază teama că profesorii și copiii majoritari se vor uita de sus la copiii lor pentru că sunt săraci, nu au stilouri sau haine sau pur și simplu pentru că sunt „țigani”. În schimb segregarea accentuează calitatea slabă a educației romilor deoarece, considerându-se că este la un nivel și la un standard inferioare, unele autorități locale nu simt nevoia să investească în mediul preșcolar, în recrutarea celor mai bune cadre didactice sau în aplicarea unei programe solicitante.

Acces restrâns la serviciile de educație timpurie

Diferența dintre nivelul de acces al copiilor romi și al celorlalți copii la educația preșcolară este foarte mare: 61% din totalul copiilor din România au fost înscriși în învățământul preșcolar în anul academic 2000-2001, în timp ce doar 20% dintre copiii romi au mers la grădiniță⁵⁹. Aceste

⁵⁹ EUMAP(2007). *Acces egal la o educație de calitate pentru copiii romi*, România

diferențe afectează copiii din comunitățile rome și, mai mult, constituie factori de risc pentru abandonul școlar.

Cel mai recent studiu din România pe tema abandonului școlar, realizat de Romani CRIS și de UNICEF în 2010, arată că abandonul școlar este cauzat în primul rând de lipsa de resurse și în al doilea rând de atitudinea personalului didactic. Această cercetare este deosebit de prețioasă și ar trebui să contribuie la orientarea discuțiilor de la reuniunea din decembrie către acest document, care se va axa pe soluțiile potrivite pentru problemele evidențiate în acest capitol.

Un alt factor de risc pentru educație, mai rar menționat, este obiceiul căsătoriilor timpurii în comunitățile rome. Chiar dacă este acceptată de familia romă extinsă, cercetările efectuate în ale grupuri demografice indică pericolul pe care îl prezintă această practică: mamele adolescente au mai puține șanse să beneficieze de îngrijiri parentale iar copiii lor sunt expuși riscului de a avea o greutate mică la naștere sau se a se naște prematur. De asemenea, e mai puțin probabil să fie alăptați. Mai mult, copiii mamelor adolescente riscă să aibă o stare de sănătate fizică și mentală mai proastă în comparație cu copiii născuți în urma unor sarcini dorite. O nouă analiză realizată de Child Trends (SUA) indică faptul că, în urma verificărilor mai multor factori de context, copiii de doi ani care s-au născut ca urmare a unor sarcini neplanificate au rezultate cu mult mai slabe la testele cognitive decât copiii născuți din sarcini dorite. Sarcinile la adolescente sunt corelate și cu alte probleme sociale, cum ar fi venituri mai mici și nivelul educațional al fetelor la vârsta adultă și reproducerea sărăciei de la o generație la alta. În capitolul 3 sunt evidențiate câteva politici de succes în prevenirea sarcinilor la adolescente și pentru continuarea studiilor. Participanții la întâlnirea din decembrie vor fi invitați să propună soluții adaptate contextului românesc.

Lipsa unor date dezagregate

Se remarcă o lipsă gravă de informații corecte despre romi în toate țările CSEE. Un raport recent al Fundației pentru o Societate Deschisă, intitulat sugestiv *Nicio informație, niciun progres*, OSF, 2010) a concluzionat că dintre țările care participă la Decada de incluziune a romilor, numai Bulgaria, Muntenegru și România dispun de date privind ratele de absolvire a învățământului primar pentru copiii romi.⁶⁰ În țările unde nu există date oficiale din recensăminte, se subestimează constant dimensiunea populației rome ori se furnizează informații incorecte despre participarea romilor în toate sferile vieții⁶¹. De exemplu, în statisticile românești oficiale, dimensiunea populației rome este subestimată iar cifrele privind participarea copiilor romi la serviciile de educație timpurie nu sunt exacte.

Pe scurt, există o reticență în întreaga regiune în față de colectarea unor date dezagregate cu privire la chestiuni etnice. Când despre autorități, ele pun acest lucru pe seama faptului că legislația și reglementările UE privind protecția și intimitatea cetățenilor interzic colectarea unor astfel de informații, când de fapt nu există astfel de interdicții. Alte piedici se referă la lipsa unor politici sau strategii clare de culegere eficientă a datelor, capacitatea instituțională slabă și lipsa de cooperare cu comunitatea romă pentru a dezvolta abordări creative pentru a

⁶⁰ http://www.soros.org/initiatives/roma/articles_publications/publications/no-data-no-progress-20100628/no-data-no-progress-20100628.pdf

⁶¹ Monitorizarea Educației romilor, O bază statistică pentru Europa Centrală, de Est și de Sud-Est Decembrie 2006, OSF

depăși problemele acesteia. Conform studiului OSF, această lipsă a datelor rămâne: „cel mai mare obstacol în calea realizării vreunei evaluări detaliate a modului în care guvernele își respectă angajamentele din cadrul Decadei (OSF, 2010). În plus, în lipsa datelor, este foarte greu să se formuleze politici raționale, bazate pe dovezi. Practicile actuale din domeniul culegerii de date nu arată nivelul real al inegalității și al discriminării familiilor rome atât la nivel local cât și național.

Anexa 1 -rapoartele de monitorizare ale UE

O listă a tuturor rapoartelor oficiale despre România redactate de către DG Extindere, inclusiv „opinia” despre candidatura României din 1997; plus toate rapoartele periodice, rapoartele de monitorizare după încheierea negocierilor și rapoartele redactate în cadrul mecanismului de cooperare și de verificare după aderare.

CE, Raport al Comisiei privind progresele din România în cadrul mecanismului de cooperare și de verificare (23 iulie 2008)

CE, Raport al Comisiei privind progresele din România în cadrul mecanismului de cooperare și de verificare -Actualizare tehnică (23 iulie 2008)

CE, Raportul interimar al Comisiei privind progresele făcute de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare (14 februarie 2008)

[CE, Raport privind progresele României de însoțire a măsurilor după aderare](#) (27 iunie 2007)

[CE, Raportul de Monitorizare a pregătirii pentru aderarea la UE a Bulgariei și României \(26 September 2006\)](#)

CE Raportul de monitorizare a României, (16 mai 2006)

CE Romania - 2005 Raport comprehensiv de monitorizare (25 octombrie 2005)

[CE, Raport periodic România](#)

[CE, Raport periodic România](#)

[CE, Raport periodic România](#)

[CE, Raport periodic România](#)

[CE, Raport periodic România](#)

[CE, Raport periodic România](#)

[CE, Raport periodic România](#)

CE, Opinia Comisiei referitoare la candidatura României la aderarea a UE (15 iulie 1997)

[CE, Opinia Comisiei despre România- Anexă](#)

[CE, Opinia Comisiei despre România - Modificare](#)

Bibliografie

- ERIO Fact Sheet, 2010: *Educația preșcolară a copiilor Romi în Europa*, Budapesta, Autor
- Eurochild, 2010, Contribuind la Incluziune: Cum pot educația și asistența timpurii și forța de muncă din aceste domenii să-i ajute pe cei mai tineri cetățeni europeni, Bruxelles, Autor
- Eurochild 2010 Sărăcia în rândul copiilor și incluziunea socială în UE, Bruxelles, Autor
http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/files/Child_poverty/Eurochild_s_Fact_sheet_2007.pdf
- Comisia Europeană, 2005, România 2005 Raport comprehensiv de monitorizare , Bruxelles, Autor
- EUROSTAT News Release, 10/2010, 18 ianuarie 2010, Condițiile de trai în 2008: 17% din populația aflată în risc de sărăcie, Bruxelles, 2010
- EUROSTAT, Combaterea sărăciei și excluderea socială , ediția din 2010: Un portret statistic al Uniunii Europene
- Focus Consultancy, 2005, Evaluarea Mecanismului de implementare a strategiei pentru romi, București, Autor
- Oberhümer et al, 2010 Profesioniști în sistemele de educație și îngrijiri timpurii: Profiluri și perspective europene Barbara Budrich Publishers
- OSI, Nicio informație, niciun progres, București, Autor
- Banca Mondială (2010) Incluziunea romilor în Europa Centrală și de Est, Nota de politici a Băncii Mondiale 2010, axată pe Bulgaria, Republica Cehă, România și Serbia, prezentată la Comiterul internațional de pilotaj al Decadei pentru Incluziunea Romilor